

Україна у зовнішній політиці Чеської Республіки в період становлення двостороннього міждержавного співробітництва

Lyubov Pavlyshyn, Kyiv Slavonic University, Kyiv, ljuba.lada@gmail.com

PAVLYSHYN, Lyubov. Ukraine in the foreign policy of the Czech Republic during the formation of bilateral interstate cooperation. *Individual and Society*, 2013, Vol. 16, Nr. 3.

This article analyzes the process of establishing a system of interstate Ukrainian-Czech relations during 1993 - 1997 years. The author, based on theoretical and factual material in detail examines the place and role of Ukraine in the foreign policy of the Czech Republic in this period.

Ukraine. Czech Republic. Ukrainian-Czech relations. Cooperation. Foreign policy. Central and Eastern Europe.

Посткомуністичний світ на зламі епох здригався від глибоких політичних, етнічних та економічних криз. З огляду на це, багато держав цієї області, зокрема Росія та Україна відігравали в європейських політичних та економічних зв'язках важливу та непередбачувану роль. Чеська влада розуміла, що не можна ігнорувати ризики, пов'язані з кризовим розвитком на території колишнього Радянського Союзу та колишньої Югославії. Чеська закордонна політика усвідомлювала значення стосунків із Російською Федерацією та Україною. Фактично чехословацька дипломатія розглядала свої відносини з Україною, навіть вже й незалежною, крізь призму колишнього Радянського Союзу. Новий рівень двосторонніх міждержавних самодостатніх відносин починається з 1993 року, коли Чеська Республіка виходить на міжнародну арену як суверенна держава і починає будувати нову концепцію чеської зовнішньої політики.

На початку 90-х років ХХ століття Україна залишалася для Чехії зоною значних політичних та економічних інтересів, оскільки вона врахувала зростаючу роль нашої держави в сучасному світовому розвитку. Позиція Чеської Республіки ґрунтувалася на тому, що Україна, маючи чималий економічний потенціал, світові досягнення в низці галузей науки і техніки, відповідає чеським національним інтересам і має неабияку перспективу. Взаємне розуміння цих реалій і стало однією із головних передумов становлення системи українсько-чеських відносин в нових історичних умовах. Однак існували і чинники, які певною мірою гальмували розвиток співробітництва на початковому етапі, а саме: відставання України від Чеської Республіки у проведенні політичних, економічних та правових реформ, відсутність спільного кордону та позиція Чехії, яка була швидше західноєвропейська, ніж східноєвропейська. Разом з тим обидві держави впродовж 1990-х рр. зуміли створити досить міцну базу, в тому числі і договірно-правову, розвитку співпраці в політичній, економічній та культурно-освітній сферах в наступні періоди історії українсько-чеських відносин.

Необхідність розбудови відносин між Україною та ЧР обумовлена об'єктивними потребами та національними інтересами й відображена в концепціях зовнішньої політики обох держав. Тому дослідження процесу становлення системи міждержавних відносин є актуальним в контексті детального вивчення рівнів і напрямків українсько-чеського співробітництва в політичній, економічній, науково-технічній, культурно-освітній сферах й у рамках міжнародних та європейських організацій, вдосконалення механізмів реалізації двосторонніх домовленостей, а також визначення перспектив для їх подальшого розвитку.

Проблематика становлення чесько-українських міждержавних відносин в українській науці розглядається досить загально в рамках співробітництва України з країнами Центрально-Східної Європи або подається як аналіз економічного співробітництва двох держав. В чеській сучасній науці дослідження місця України в зовнішній політиці Чеської Республіки також подається лише в загальних рамках східної політики держави а детальний аналіз чесько-українського співробітництва взагалі відсутній.

Зважаючи на незначний часовий відступ від перебігу подій та процесів становлення системи українсько-чеського співробітництва на початковому етапі розвитку основою для їх дослідження стали неопубліковані документи Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України а також поточних справ (звітів) державних структур і відомств обох держав.

Важливою політичною подією, що сприяла становленню офіційних двосторонніх відносин між Україною та Чеською Республікою, стало визнання Чехословаччиною незалежності України і визнання Україною Чеської Республіки, встановлення дипломатичних відносин та заснування в столицях країн Посольств. Україна як одна з перших держав у світі встановила дипломатичні відносини з Чеською Республікою – 1 січня 1993 р., в перший день існування Чеської Республіки як суверенної держави. 2 лютого 1993 р. відбулася інаугурація першого Президента ЧР Вацлава Гавела. Надзвичайний і Повноважний Посол України в ЧР Р.Лубківський передав привітання від Президента України Л.Кравчука (Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України. Основний Фонд №1, Справа 040).

Погляд та оцінка чесько-українських відносин зі сторони України була і є досить перспективною. На офіційній сторінці Посольства України в ЧР зазначено: «Широкі можливості для всебічної та вигідної співпраці між Україною та Чеською Республікою є спричинені багатьма факторами: це глибокі історичні та культурні відносини, відсутність територіальних претензій, традиційні дружні та партнерські відносини, торгівельні контакти, спільні цілі при реалізації курсу європейської та євроатлантичної інтеграції, спільні регіональні інтереси, існування української національної меншини в Чехії та чеської нацменшини – в Україні (VelvyslanectvíUkrajinyvČeskérepublice)».

Чеська Республіка у своїй зовнішній політиці розглядала Україну в рамках східної політики держави. Основні принципи східного напрямку зовнішньої політики суверенної Чеської Республіки були розроблені та представлені в Концепції закордонних справ Чеської Республіки від 21 березня 1993 року (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6983). В документі зазначалось, що важливе місце в чеській закордонній політиці будуть і надалі займати стосунки з країнами Східної та Південно-Східної Європи: «їх потреба визначається, зокрема господарськими та торгівельними інтересами а також історичною традицією (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6983)». Головним принципами для Чеської Республіки були розважливості відношення до Росії та України. «Російська Федерація залишається для Чеської Республіки визначальним джерелом стратегічної сировини, Україна ж є важливою транзитною територією. Чеська закордонна політика буде підтримувати на міжнародних форумах мирний розвиток Росії, України та Білорусії в напрямку демократії та ринкової економіки (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6983)», було зазначено в Концепції закордонної політики Чеської Республіки 1993р.

Хоча Чеська Республіка не вважала пріоритетним співробітництво з Україною, однак вона була змушена рахуватися з залежністю своєї економіки від східних ринків, від постачання української сировини а також зі стабілізуючою роллю України в Східній і Південній частині Європи. Все це об'єктивно спонукало Чеську Республіку посилювати свою зацікавленість у співпраці з Україною.

Україна як відносно нова незалежна держава на Європейському демократичному континенті також розуміла необхідність вироблення власної концепції розвитку держави та її зовнішньополітичної стратегії. Важливе місце в даному документі займали білатеральні відносини України. Зокрема на початку 1993 року була розроблена та представлена Пропозиція щодо Концепції політики України щодо Чеської Республіки(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 110). В цьому документі визначалася офіційна позиція України щодо розбудови чесько-українських відносин. В Концепції зазначалось: «Чеська Республіка є і буде для України країною першочергового значення. Україна має інтерес до встановлення з ЧР врівноважених, безпечних і безконфліктних відносин і дружнього співробітництва в усіх галузях господарства, науки, культури, в одержанні безпосередньої допомоги від Чехії для реформування української економіки, залучення до цього процесу країн Вишеградської групи, де вплив ЧР – значний. Одночасно Україна зацікавлена в підтримці Чехією своїх зусиль у здійсненні окремих спільних проектів з державами Центральної європейської ініціативи (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 110)». Стимулом дружнього українсько-чеського співробітництва були

безконфліктні відносини двох країн у минулому. Зокрема в Концепції зазначалися історичні чинники такого стимулу, а саме: «допомога демократичних кіл Чеської Республіки українській еміграції в післявоєнний період, спільність слов'янських коренів (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 110)». Згадується і проблема «Підкарпатської Русі», що викликала політичні дискусії в країні і сіяла недовір'я до України. Однак після роз'єднання Федерації ця проблема втратила свою актуальність саме через зникнення спільного чесько-українського кордону.

Щодо міжнародно-правової сфери чесько-українських відносин, то тут найважливішим питанням було правонаступництво угод, підписаних ще СРСР та ЧСФР. Україна і Чеська Республіка взяли на себе обв'язки і права, що впливали з певних підписаних раніше угод, які за словами Президента України Л.Кравчука «матимуть юридичну силу у відносинах між ЧР і Україною доти, доки сторони не запропонують чогось іншого (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 110)». Україна була зацікавлена у розширенні правової бази, що дало б можливість вести співробітництво з Чеською Республікою в різних сферах. Актуальними на той час для України була співпраця з ЧР в галузі економіки, транспорту, освіти і науки, культури й охорони здоров'я, захисті прав національних меншин, використанні робочої сили.

Україна розглядала Чеську Республіку не тільки як безпосереднього партнера, але й як посередника між Сходом і Заходом. Саме за підтримки Чехії Україна намагалась влитися в демократичну Європу і використовувати співпрацю з нею для власної швидкої інтеграції до Європи.

Основний напрямок чесько-українських відносин в період їх формування визначався в першу чергу українсько-чехословацьким Договором, який був парафований у Києві у травні 1992 року. Починаючи з 1993 року дві сторони готували до укладення новий договір, який мав враховувати сучасні міжнародні реалії і особливості розвитку двох незалежних країн. Новий документ мав передбачити організацію консультацій на урядовому рівні, направлених на поглиблення і розвиток взаємовідносин і координацію позицій з міжнародних питань (обмін візитами прем'єр-міністрів, міністрів закордонних справ, функціонерів МЗС). 2 червня 1993 року відбулася зустріч Посла України в Чеській Республіці Лубківського Романа з делегацією Чеської Республіки на чолі з головою Чеської національної ради Міланом Угде. Чеська сторона підкреслила зацікавленість Чехії розвивати відносини з Україною, звернувши увагу на те, що Україна була третьою країною, з якою Чехія після проголошення незалежності встановила дипломатичні відносини (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 6944).

Відносини Чеської Республіки та України починали набувати конкретного послідовного характеру. Про це свідчили міждержавні візити на офіційному рівні. 14 червня 1993 року відбулася зустріч Посла України в Чеській Республіці Р.Лубківського із завідуючим третім відділом МЗС ЧР Ю.Калашниковим. Останній підкреслив, що чеська зовнішня політика зазнає певних змін. Поступово вона позбавляється ілюзій щодо орієнтації країни лише на Захід. Приходить розуміння необхідності більш тісного співробітництва зі Сходом – з Україною і Росією. Також Ю.Калашников заявив, що українсько-чеські відносини мають добру перспективу, особливо в економічній сфері. На його думку, Україна могла б використати чеський досвід приватизації, трансформації економіки. Наголошено було на важливості розвивати співробітництво між окремими господарськими об'єктами. Ю.Калашников зауважив, що Україна могла б грати активну роль не лише в Східній, але й у Центральній Європі (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 6943). Дана зустріч і бесіда з Ю.Калашниковим засвідчила, що в Празі відбувалася переоцінка політики щодо України. Чеське керівництво на власному досвіді пересвідчилося, що Захід не поспішає надати фінансову та іншу допомогу молодим демократіям і відкладає на невизначений термін їх прийняття до ЄС та інших структур. У зв'язку з цим Чехія змушена була шукати розв'язання своїх економічних проблем у тому числі і на Сході. В Празі зрозуміли, що Захід не готовий був відразу прийняти ЧР до своєї сім'ї, а на Сході вона може запізнитись і не знайти свого місця.

Важливою для формування дипломатичних відносин між обома державами була зустріч Міністрів закордонних справ ЧР та України Й.Зеленьца та А.М.Зленка, яка відбулася 16 червня 1993 року. Міністр закордонних справ Чехії підкреслив, що керівництво його держави розглядає взаємовідносини з Україною як «взаємовідносини політичного партнерства». Важливе значення для співробітництва двох країн має також географічна близькість їх кордонів, давні дружні зв'язки, спільність культур і традицій. Розробка рамкової угоди між обома країнами знаходилася на останній стадії розробки. Розглядалася також ініціатива президента України Л.Кравчука щодо східноєвропейської зони стабільності і безпеки. Наголошувалось, що створення зони безпеки не має на меті санітаризацію кордонів Росії, як це інтерпретувалося окремими ЗМІ Чехії. Й.Зеленець відзначив, що Україна і Чехія повинні разом шукати вихід із становища в якому опинились – з

одного боку гігантською і непередбачуваною Росією, з другого - з цивілізованим Заходом, який не поспішає налагоджувати інтеграційні процеси. «Ми все ж більше сподіваємось на підтримку Заходу в цій багатоваріантності(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6944)», - зазначив він. Згодом Міністр закордонних справ Чехії досить різко висловиться про тогочасну ситуацію в Україні. В газеті «Ганацке новіни» 30.08.1993 р. вийшла замітка про перебування Міністра на Моравії, де він, відповідаючи на питання щодо ситуації в Україні, сказав: «Україна є новою державою без традицій державності і борсається в посткомуністичній безпорадності (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 040)». Він порівняв Україну із Чехословаччиною одразу після революції, коли обиралися треті шляхи і ставилась під сумнів приватизація. «Якщо до того додамо ядерну зброю, не дуже добрі стосунки з Росією та інші аспекти, цілком ймовірно, що у цій великій країні нестабільність триватиме ще досить довго (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 040)», - сказав Й.Зеленец.

У процесі формування чесько-українських політичних відносин на офіційному рівні важливо відмітити зустріч Посла України в ЧР Р.Лубківського з директором Євроатлантичної секції МЗС ЧР І.Бушняком і завідувачим міжнародно-правовим відділом Міністерства М.Доуфеком, яка відбулася 7 липня 1993 р. (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6943). Під час бесіди Р.Лубківський проінформував співрозмовників про бажання і зацікавленість України стати членом ЦЄІ, включитися в багатостороннє співробітництво держав Центральноєвропейського регіону і висловив прохання до МЗС ЧР підтримати і сприяти вступу України до ЦЄІ. І.Бушняк у своєму виступі дав зрозуміти, що ЧР виступає проти розширення ЦЄІ за рахунок нових членів. На його думку, приєднання України чи іншої держави до об'єднання порушуватиме територіальний принцип його діяльності. Директор секції вказав також, що Чеській Республіці, що визначила як пріоритетний західний напрям політики, «важко повертатися обличчям на Схід(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6943)». Водночас він відзначив, що Україна може брати участь в окремих програмах об'єднання.

Важливо відзначити також реакцію чеської сторони на рішення українського Парламенту щодо ядерної зброї, що знаходилася на території України. Директор Євроатлантичної секції МЗС ЧР І.Бушняк заявив, що зі співчуттям ставиться до намагання України створити необхідні умови для своєї безпеки. Відсутність реакції Чеського Уряду на рішення Верховної ради України співрозмовник характеризував як своєрідну позицію його країни (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6943). Щодо відношення Чехії до євро регіону «Карпати», І.Бушняк повідомив, що ЧР ставиться до подібних об'єднань з обережністю і що будь-яка участь його країни в євро регіонах - не актуальна, оскільки в республіці ще не визначилися з власним адміністративно-територіальним упорядкуванням. Разом з тим І.Бушняк вважав, що євро регіон «Карпати» є витвором певних політичних сил Угорщини. «Саме цим, - на його думку, - можна пояснити той факт, що євро регіон охоплює територію, де компактно проживають угорці поза межами власної держави(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6943)».

Цікавою для аналізу формування позиції України в зовнішній політиці Чеської Республіки є зустріч голови Комісії в закордонних справах Верховної Ради України Д.Павличка з головою «Громадянського руху» ЧР Ї.Дінстбіром 06.08.1993 р. у Празі. На зустрічі також був присутній Посол України в ЧР Р.Лубківський. В ході зустрічі Д.Павличко зауважив, що політика ЧР щодо України залишається досить невизначеною. Український політик зазначив: «Україна знаходиться сьогодні під політичним та економічним тиском Росії, більше того, рішення російського Парламенту щодо статусу Севастополя є прямим територіальним зазіханням (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6946)». Д.Павличко підкреслив, що надзвичайно важливим було на той час створити на пропозицію Президент а України Центральноєвропейський Альянс держав, що вийшли з-під тоталітарних режимів. «Нас турбує, - сказав Д.Павличко, - що Польща і Чехія вступають до НАТО, ЄС, а нас залишать наодинці з Росією(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6946)». На його думку, слід було створити союз-структуру в європейському просторі, де був політичний вакуум. Він також вважав, що абсолютно ненормальним є те, що Чехія не бачить в Україні солідного партнера і можливостей величезного українського ринку. Ї.Дінстбір однак зазначив, що він не бачить надій на створення будь-яких альянсів, а виступає за налагодження прямих контактів, особливо в бізнесі. «Що стосується Вишеградської групи, - сказав чеський політик, - то ви є надто велика держава, а це змінило б характер групи(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6946)». Одночасно чеський політик висловив переконання, що Європа набуде безпеки лише тоді, коли на Сході повністю переможуть демократичні процеси. Надзвичайно цікавими у цій зустрічі є досить відвертий аналіз Ї.Дінстбіра громадської позиції чеського суспільства щодо України. Він сказав: «Люди бояться великої країни без тривалих державних традицій, з невідомими для них кордонами та й ядерною зброєю до того ж. Неясно багатьом, чого Україна хоче, до чого йде. Україна є такий собі невідомий велетенський феномен з Чорноморським флотом, Кримом, Підкарпатською Руссю «в одному мішку». Звідси і велика насторога щодо України(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 6946)».

Важливим фактором для позитивного іміджу України в Чеській Республіці було проведення успішних економічних реформ в Україні. Питання щодо реалій та перспектив чесько-української економічної співпраці вперше піднімалось на офіційному рівні на зустрічі змішаної торгової палати «Схід». 12 серпня 1993 року на запрошення керівництва Посол України в ЧР Р.Лубківський та радник Посольства М.Цукер відвідали змішану торгову палату «Схід». З чеської сторони були присутні голова палати Й.Черни, генеральний секретар М.Цукер та інші відповідальні працівники (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 7979). Змішана торгова палата «Схід» була заснована наприкінці 1992 року на базі і внаслідок трансформації Чехословацько-Радянської торгової палати. Незважаючи на великий тиск з боку Росії, нова палата не стала ні чесько-російською, ні чесько-СНДівською, а відкритою для вступу всіх бажаючих як на Сході, так і на Заході змішаною торговою палатою. До неї входили крім Росії, вже й Угорщина, Польща, Словаччина, прибалтійські держави. Головний напрям діяльності палати полягав у розвитку господарських і науково-технічних зв'язків між юридичними і фізичними суб'єктами в ЧР і зарубіжних країн, в першу чергу - з державами колишнього СРСР. В ході зустрічі чеські представники неодноразово підкреслювали зростаючий інтерес чеських підприємців до співробітництва з українськими партнерами, вказували на інформаційний та організаційно-правовий вакуум у цій ділянці, внесли ряд пропозицій щодо проведення спільних двох, трьох і багатосторонніх зустрічей, семінарів і курсів для підприємців, організації ярмарків як в Чехії, так і в Україні. Керівники палати висловили готовність підготувати спеціальні семінари з питань вивчення досвіду Чехії в ділянках малої та великої приватизації, перекваліфікації працівників, системи роботи служб по працевлаштуванню (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 7979). Підбиваючи підсумки, можна відмітити, що палата «Схід» робила перші, але досить ефективні й плідні кроки по створенню інформаційної та організаційно-технічної бази для становлення і розвитку чесько-українських торгово-економічних контактів на всіх рівнях.

У жовтні 1993 року відбулася важлива зустріч Президента України Л.М.Кравчука з прем'єр-міністром Чехії В.Клаусом, на якій було висловлено задоволення розвитком відносин між Україною і Чехією. В цьому зв'язку В. Клаус говорив, що між двома країнами не має ніяких політичних чи територіальних проблем. «У Чехії не має ніяких територіальних претензій, - зауважив Прем'єр-міністр, - хоча мій батько 7 років жив і працював в Ужгороді. Для нас зміна кордонів чи їх перенесення навіть на один кілометр було б небажаним прецедентом, що дало б привід для інших країн висувати свої територіальні претензії до Чехії (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 6946)». Піднімалась на зустрічі також проблема ядерного роззброєння в Україні у зв'язку з очікуваним візитом до Києва держсекретаря США У.Крістофера та економічного становища України. Було звернуто увагу на необхідність розбудови в Україні функціонуючої валютно-фінансової і банківської системи, адекватної бюджетної політики.

Продовжуючи аналіз першого року становлення білатеральних відносин України та Чеської Республіки як двох суверенних держав, автор наукової статті звертає увагу на важливі зустрічі дипломатів та політиків двох держав. В листопаді 1993 р. в Празі перебувала парламентсько-урядова делегація України. Скориставшись перебуванням Посла ЧР в Україні П.Маші в Празі, 25 листопада Р.Лубківський запросив його на зустріч. П.Маша підкреслив, що: «чесько-українські відносини розвиваються в цілому успішно і в міру динамічно. Особливої активності вони досягли в сфері міжпарламентських контактів, свідченням чого є активний взаємний діалог між депутатами в рамках комісій та обмін візитами на найвищому рівні (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 6946)».

Підбиваючи підсумки міждержавного співробітництва протягом 1993 року, можна зазначити, що цей рік відзначився обережним підходом Чехії до питань розбудови договірно-правової бази співробітництва з Україною. Такий підхід був зумовлений не стратегічною, а тактичною лінією, яка передбачала утримання від активних дій до проведення парламентських виборів і сформування нового уряду України. Він також став результатом концентрації уваги державних структур Чехії на питанні внутріполітичного та економічного характеру.

Основною темою двосторонніх зустрічей та переговорів у 1994 році стало питання приєднання обох країн до ініціативи «Партнерство заради миру». Чеська сторона висловлювала занепокоєння своєї країни через намагання Росії отримати «особливий» статус в рамках «партнерства», який дуже нагадував спробу отримати право «вето». Двосторонні візити були важливими і з точки зору обговорення і координації дій щодо забезпечення регіональної безпеки, участі обох країн у європейських політичних та економічних структурах (НБСЕ, ЗЕС, ЕС), обговорення питань співпраці двох країн в активізації демократичних процесів у Європі, зокрема - в регіоні Центрально-Східної Європи, де взаємодія України й Чехії і їх спільні ініціативи могли б мати позитивний загальноєвропейський наслідок. Найвищі владні структури Чехії з великою увагою

спостерігали за політичними а економічними процесами в Україні, так як вони усвідомлювали вагу нашої держави у формуванні тогочасної політики у східноєвропейському регіоні.

На двосторонніх зустрічах українською стороною часто піднімалось питання Підкарпатської Русі та сепаратистських намірів деяких політиків. З цього питання чеський дипломат А.Мургаш заявив: «для Чехії проблеми русинства не існує і ніколи президент ЧР не підтримає сепаратистських дій деяких політиків, що прагнуть перегляду кордонів (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7269)».

В липні 21 числа 1994 року відбулася зустріч з Послом Чеської Республіки в Україні Павлом Машею, темою якої було обговорення проекту надання технічної допомоги Україні у проведенні економічних реформ. Чехія була зацікавлена в економічно та політично стабільній і незалежній Україні. П.Маша повідомив, що період «вчикування» з боку Чехії щодо розвитку відносин з Україною, що був пов'язаний з парламентськими і президентськими виборами, закінчений. Посол Чехії зазначив, що до кінця року МЗС Чехії зробить подання президенту Чехії В.Гавелу запланувати на 1995 рік офіційний візит на вищому рівні та підписати політичний Договір про дружні відносини та співробітництво між Україною та Чеською Республікою (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7269) .

21 лютого 1994 р відбулася зустріч радника Посольства України в ЧР В.М.Мороза за дорученням МЗС України із завідуючою міжнародно-економічним відділом МЗС ЧР М.Кащаловою. В.М.Мороз підтвердив намагання України до більш тісної і ефективної співпраці з ЦЄІ. Представник Чехії пообіцяла сприяти залученню України до співпраці в рамках програми «Енергетика», яку очолювала в той час Чеська Республіка, безпосередньо Міністерство промисловості і торгівлі ЧР, а також до діяльності об'єднання в цілому. Заслугує на увагу позиція М.Коцалової, згідно з якою Україні слід було інформувати країни ЦЄІ, в т.ч. і ЧР, щодо свого можливого внеску в діяльність об'єднання та запропонувати свої теми, які б зацікавили членів об'єднання. Це, на думку співрозмовниці, мало сприяти формуванню позитивного ставлення до українських інтересів(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7274). Радник Посольства України в ЧР також проводив бесіди з генеральним секретарем Палати депутатів Парламенту ЧР щодо створення парламентської групи сприяння розвитку чесько-українських відносин.

Розвиток економічної співпраці між двома країнами протягом перших років двосторонніх відносин відбувався досить повільно. За словами начальника Управління Міністерства промисловості і торгівлі ЧР Я.Гроніка: «за більш серйозного підходу сторін до проблематики взаємоторгівлі, створення незалежної правової і організаційно-технічної бази, можна покращити оборот між Україною і Чехією уже в наступному році в 3-4 рази. Україна сьогодні вийшла на друге місце після Росії в обсягах торгівлі Чехії з країнами СНД (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7275)». Важливим кроком у сфері економічної співпраці між двома країнами стало підписання 17 березня 1994 року у Празі двосторонньої Угоди про торгівельно-економічні зв'язки та науково-технічне співробітництво. Начальник Управління Міністерства промисловості і торгівлі ЧР називав першочерговим завдання після підписання даного договору завершення роботи експертів і якнайскоріше підписання Протоколу про поставки товарів та надання послуг в 1994 році (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7275). На порядку денному стояло також укладення Конвенції про уникнення подвійного оподаткування а також міжгалузевих угод про співробітництво в галузі агропромислового комплексу, транспорту, зв'язку і телекомунікацій, туризму.

Щодо підтримки України до вступу в регіональні об'єднання, то з вищевикладеного матеріалу можна яскраво побачити, що Чеська Республіка не підтримувала розширення об'єднань регіону Центральної Європи взагалі. Проте ЧР виступала за вступ України до Ради Європи. За словами начальника Управління європейських структур МЗС ЧР Я.Пршівратського, керівництво МЗС ЧР на той час було переконано в більшій політичній доцільності прийняття України до Ради Європи раніше, ніж Росії. «Однак усвідомлює, що подібний сценарій буде важко реалізувати і доведеться погодитися з компромісним варіантом - одночасного прийняття до Ради Європи України і Російської Федерації (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7277)».

Протягом 1994 року МЗС Чеської Республіки уважно стежило за президентською виборчою кампанією в Україні та розвитком подій навколо Криму. 21 червня 1994 року Посол України в ЧР Р.Лубківський відвідав Міністерство закордонних справ Чехії, де мав зустріч з керівником III територіального управління І.Калашниковим (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7272). Він інформував чеського дипломата про внутрішньополітичну ситуацію в Україні напередодні президентських виборів, запропонував активізувати процес консультацій між зовнішньополітичними відомствами України та Чехії, зокрема, з питань координації дій у програмі «Партнерство заради миру», участі обох держав у загальноєвропейських інтеграційних процесах,

інтенсифікації двостороннього співробітництва, розробки механізму підписання міждержавних угод, оцінок зовнішньополітичного курсу Росії тощо. Також МЗС Чехії цікавило питання про напруження між Україною і Румунією у зв'язку із односторонньою денонсацією румунською стороною міждержавної угоди про кордони між Україною та Румунією.

Слід виділити заяву дипломата МЗС ЧР І.Калашникова, який погодився, що настав час розвивати двосторонні відносини між Україною і ЧР у «глибину» (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7272). Він повідомив українського Посла, що МЗС ЧР готове розпочати взаємні консультації з МЗС України у Празі в жовтні того ж року. «У консультаціях з чеської сторони брали б участь управління з питань політики безпеки, європейських співтовариств та III територіального управління(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7272)». Також чеський дипломат висловився за продовження процесу взаємоінформування. Він підкреслив, що чеську сторону особливо цікавить позиція України щодо балканської кризи (враховуючи присутність на Балканах чеського та українського батальйонів УНПРОФОР) та ставлення України до участі Росії в регіональних конфліктах.

Результатом успішних дипломатичних та політичних відносин між Україною та Чеською Республікою була зустріч президентів обох країн Л.Д.Кучми та В.Гавела 3 квітня 1995 року. Обидва президенти підтвердили, що існує значний потенціал для розвитку чесько-українських відносин. У ході візиту був підписаний довгоочікуваний Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою Президентом України Л.М.Кучмою та Президентом Чехії В.Гавелом(ГДА МЗС України, Ф. №2,Справа 659). Даний Договір являється незалежною політико-правовою базою для розбудови і поглиблення всебічних стосунків між двома державами. Практична реалізація його положень сприяла та сприятиме в подальшому зміцненню атмосфери стабільності та безпеки в центральній-східноєвропейському регіоні та в Європі в цілому. Представники двох сторін погодилися, що необхідно приділити особливу увагу активізації економічного співробітництва: відновленню на якісно новій основі втрачених промислових зв'язків, розширенню існуючих, пошуку та розвитку нових. Адже це, за словами президентів, відповідає національним інтересам обох держав. Складається договір з 24 статей. Того ж дня Президент України Л.Д.Кучма мав бесіду з Головою уряду ЧР В.Клаусом. Були винесені такі питання для обговорення: сучасний рівень торгівельно-економічного співробітництва, початок роботи міжурядової Комісії з питань торгівельно-економічного співробітництва. Перспективними галузями співробітництва між Україною та Чеською Республікою були названі транспорт (поставки обладнання та запчастин до трамваїв, тролейбусів, автомобілів), енергетика (поставки вузлів для атомних електростанцій), сільське господарство (виробництво сільгосптехніки, поставки міні-заводів по обробці продукції), чорна та кольорова металургія (поставки сировини, устаткування). Чеська Республіка подала пропозицію надати Україні технічну допомогу в процесі радикального реформування української економіки(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7803).

5 грудня 1995 році у Варшаві проходила зустріч керівників Парламентів Центральної та Східної Європи, на якій особисто мали змогу поспілкуватися Голова Парламенту України О.Мороз та Голова Палати депутатів Парламенту Чеської Республіки М.Угде. Чеський політик висловив О.Морозу своє глибоке переконання, що «великий народ великої України гідний увійти до всіх європейських структур, в яких сам бажатиме брати участь (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 8568)». М.Угде запевнив, що в чеському Парламенті надають великого значення розвитку дружніх відносин з Україною.

1995 рік був динамічним і насиченим подіями на політичному полі обох країн. Чеські ЗМІ особливу увагу приділяли ходу економічних реформ в Україні а також зростаючому іміджу Л.Д.Кучми. Чеські аналітичні видання оцінювали відставку Уряду України позитивно, так як вважали його консервативним і таким, що гальмував реформи. Неоднозначною була реакція чеських ЗМІ на ситуацію в Криму, яку часто порівнювали з подіями в Чечні. Проте згодом була позитивно оцінена позиція України з цього питання: «Першим результатом суперечки Києва з Кримом є усвідомлення того, що міжнародна позиція України за останній рік значно посилилася(ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 7777)». Також в чеських ЗМІ відмічені і негативні фактори іміджу України в Чехії. Одним з найбільш негативних є злочинність серед українців, які перебувають на роботі у ЧР (близько 30 тис.чол.).

1 червня 1995 р. Україна завершила процес вивезення зі своєї території до Російської Федерації стратегічних ядерних боєприпасів з метою їх подальшої ліквідації під контролем українських спостерігачів. Ця подія набула важливого історичного значення, адже відбулося повне завершення Україною вивезення стратегічних ядерних боєзарядів у відповідності з Тристоронньою заявою Президентів України, США та Росії від 14 січня 1994 р. За позицією МЗС України, повна ліквідація

третього за обсягами ядерного потенціалу в світі, що був розташований на території України, надає унікальну можливість для реалізації ідеї створення в регіоні Центральної та Східної Європи зони, вільної від ядерної зброї. Українські дипломати наголошували, що створення такої зони сприятиме встановленню клімату довіри між країнами регіону і значно зменшить загрозу появи нових ліній розмежування на європейському континенті. Чеська сторона уважно слідувала за даним процесом роззброєння. При зустрічі нового Посла України в Чеській Республіці А.А.Озадовського з директором Департаменту політики безпеки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки Г.Файмоном 5 червня 1996 р. розпочалося жваве обговорення ідеї створення без'ядерної зони на території ЦСЄ (ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 8568). Г.Файмон дав високу оцінку ролі України в процесі ядерного роззброєння. Торкаючись питання щодо без'ядерної зони в регіоні ЦСЄ від Чорного до Балтійського моря, він висловився, що така зона де-факто вже існує, адже в країнах Балтії, Польщі, Румунії, Словаччині, Болгарії та інших країнах ЦСЄ, за винятком Білорусії, ядерної зброї не має. Однак, за переконанням Г.Файмона, чеська сторона навряд чи погодиться підписати якусь політичну декларацію, заяву чи інший багатосторонній документ. Отже, чеська сторона не заперечувала існування де-факто в регіоні ЦСЄ зони, вільної від ядерної зброї, однак не хотіла укладати документ, який би обмежував можливості забезпечення національної безпеки ЧР в майбутньому. Також на думку Г.Файмона, для практичної реалізації проголошеної Україною ініціативи, необхідно було, щоб українська сторона здійснювала активний діалог з Білорусією щодо розширення де-факто без'ядерної зони в регіоні ЦСЄ.

Варто розглянути також позицію України і Чеської Республіки на розширення НАТО та питання ядерного статусу його членів. Українська сторона розглядала розширення НАТО як поступовий, еволюційний і відкритий процес. За словами А.А.Озадовського: «майбутнє НАТО ми бачимо у поступовій трансформації суто оборонного союзу в євроатлантичну структуру безпеки для всіх країн(ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 8568)». Посол України в Чеській Республіці наголосив, що при такій трансформації необхідно повною мірою враховувати інтереси позаблокових, нейтральних держав, України включно. Посол України в ЧР сказав чеському дипломату, що Україна не може погодитись навіть з теоретичною можливістю появи тактичної ядерної зброї на території держав-колишніх членів організації Варшавського Договору (втому числі Чеської Республіки), які розглядаються як пріоритетні кандидати на вступ до НАТО. Він підкреслив: «такий розвиток подій означатиме повернення в минуле, до часів конфронтації і може призвести до виникнення нових «ліній розмежування» на європейському континенті(ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 8568)». Чеська сторона у зв'язку з цим відповіла, що керівники НАТО наголошують, що сьогодні не має жодної необхідності щодо розміщення ядерної зброї в країнах ЦСЄ, які бажають вступити до Альянсу.

Згодом питання розширення НАТО та інші актуальні питання двосторонніх відносин були обговорені при зустрічі Посла України в ЧР А.А.Озадовського з директором Департаменту політичного аналізу і планування МЗС Чеської Республіки, радником Міністра закордонних справ ЧР Я.Вінклером 15 липня 1996 року. Чеський дипломат повідомив, що його країна дуже цінує той факт, що Україна першою добровільно відмовилась від ядерної зброї, розміщеної на її території. Однак, зазначив він: «для Чехії, як одного з найвірогідніших кандидатів на вступ до НАТО, питання про створення без'ядерної зони в регіоні ЦСЄ є дуже чутливим(ГДА МЗС України, Ф. №1, Справа 8568)». Чеський дипломат зазначив, що на його думку, Чеська Республіка не може ставити перед НАТО якісь вимоги і повинна приймати ті умови вступу до Альянсу, які зараз існують. Він, однак, наголосив, що на нещодавніх консультаціях американська сторона висловила запевнення, що сьогодні не існує причин для розміщення в регіоні ЦСЄ ядерної зброї НАТО. Подальший розвиток чесько-українських відносин крізь призму НАТО відбувався на основі Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони ЧР про взаємне співробітництво (ГДА МЗС України, Ф. №2, Справа 1600) та Спільної заяви Президентів України і Чеської Республіки(ГДА МЗС України, Ф. №2, Справа 1265).

Протягом кінця 1996 - початку 1997 року на рівні Міністерств закордонних справ України та Чеської Республіки велася активна підготовка офіційного візиту чеського Президента В.Гавела в Україну. В 1997 році відбувся перший офіційний візит Президента Чеської Республіки до Києва, що стало важливою подією в історії міждержавних відносин між Україною та Чеською Республікою та було хорошим сигналом щодо перспективи їх майбутнього розвитку. 2 липня 1997 року відбулася зустріч Президента ЧР В.Гавела з Президентом України Л.Кучмою, в ході якої вони підписали Спільну заяву Президентів України і Чеської Республіки (ГДА МЗС України, Ф. №2, Справа 1265) . В заяві йшлося про розвиток взаємовідносин між Україною і Чеською Республікою та питання європейської безпеки і співробітництва. Відносини між двома державами будувалися на основі Договору про дружні взаємини і співробітництво, і вони готові були розвивати і поглиблювати їх у всіх галузях. Особлива увага приділялася торговельно-економічним стосункам двох країн.

Україна та Чеська Республіка підтримували процес європейської інтеграції й водночас прагнули до створення загальноєвропейської системи безпеки, яка в майбутньому не допустить нового розподілу Європи. Президенти у своїй заві констатували, що така модель безпеки має виходити з існуючих інституцій, і тому необхідно використати взаємне співробітництво та переваги кожної з них. Обидві держави у світлі Амстердамського саміту ЄС вітали кроки, що вели до подальшого поглиблення європейської інтеграції, й висловлювали свою готовність стати активними учасниками цього процесу.

Україна та Чеська Республіка вважали розвиток і поглиблення регіонального і субрегіонального співробітництва одним з важливих чинників зміцнення європейської стабільності. У цьому зв'язку Чеська Республіка вітала намір України приєднатися до Центральноєвропейської Угоди про вільну торгівлю (СЕФТА).

Україна та Чеська Республіка сприймали НАТО як вагомий елемент європейської безпеки. Тому Президенти вітали підписання основоположного акта між НАТО та Російською Федерацією, в якому вбачали підтвердження напрямку, яким йшла Європа після падіння тоталітарної системи. В заяві звучало: «Процес розширення НАТО на країни ЦСЄ Україна та Чеська Республіка вважають природним і таким, який необхідно сприймати як важливий елемент адаптації європейської архітектури безпеки до нових умов, що має сприяти зміцненню демократичного розвитку на євроатлантичному просторі (ГДА МЗС України, Ф. №2,Справа 1265)».

В рамках офіційного візиту Президента ЧР до Києва відбулися також переговори Заступника міністра закордонних справ ЧР Ц.Свободи із Міністром закордонних справ України Г.Й.Удовенком, в ході яких сторонам вдалося обговорити широке коло питань співробітництва України і Чехії на міжнародній арені. Згодом Ц.Свобода під час зустрічі із Послом України в ЧР А.А.Озадовським 31 липня 1997 року дав позитивну оцінку нещодавньому візиту. Він наголосив: «Президент ЧР В.Гавел залишився задоволений переговорами з Президентом України Л.Д.Кучмою, який, за словами глави чеської держави, відіграє сьогодні дуже важливу роль як в Україні, так і у світі (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 8711)». Чеський дипломат наголосив, що підписані під час візиту дев'ять міждержавних і міжурядових угод являють собою важливий інструмент поглиблення і розширення співробітництва між двома країнами в різних сферах.

Чеська Республіка як суверенна держава чітко проголосила у своїй зовнішньополітичній стратегії напрям європейської та євроатлантичної орієнтації, проте вона усвідомлювала важливу роль нашої держави в Європі. За словами чеського дипломата Ц.Свободи, Чеська Республіка хоч і орієнтувалася на співробітництво з країнами ЄС і НАТО, проте не ставила на задній план співробітництво з іншими країнами, зокрема з Україною. За його словами, в Чехії надають великої уваги відносинам з Україною, яку тут вважають одним з ключових елементів майбутньої системи безпеки і стабільності в Європі. Такої ж думки дотримувався і Президент ЧР В.Гавел. Чеською стороною були високо оцінені останні зовнішньополітичні досягнення України, зокрема підписання нашою державою політичних договорів з Росією та Румунією, Хартії про особливе партнерство з НАТО. Цю Хартію Ц.Свобода назвав «базою для співробітництва не лише з членами Альянсу, а й з усією Європою (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 8711)».

Чеська сторона цікавилася також останніми кадровими змінами в Уряді України. Ц.Свобода сказав, що в ЧР вітають нове призначення В.П.Пустовойтенка головою Уряду України, оскільки він добре відомий як член Уряду, який успішно працював на посаді Міністра Кабінету Міністрів України і вже досконало обізнаний з конкретним механізмом і потенціалом всіх урядових структур. Чеський дипломат висловив сподівання, що нова структура Кабінету Міністрів України являтиме собою дієвий і мобільний механізм втілення економічної політики України, притаманний державам з ринковою економікою (ГДА МЗС України, Ф. №1,Справа 8711). На думку чеських політиків, рішучі дії нового Уряду України по впровадженню ринкових механізмів управління економікою створять сприятливі умови для якнайшвидшого приєднання України до європейських та євроатлантичних структур.

Отже, визначальними чинниками формування системи двостороннього співробітництва Чеської Республіки на початку 90-х рр. ХХ століття стали динамічний розвиток міждержавних стосунків, процеси регіонального інтеграційного зближення, співробітництво у загальноєвропейських структурах. Період 90-х рр. ХХ століття відзначився кардинальними геополітичними змінами в регіоні Центрально-Східної Європи, що вплинули на подальший розвиток як України, так і Чеської Республіки. Розбудовуючи білатеральні відносини враховувалися як історичні, так і політичні міркування. Чехія як одна із постсоціалістичних держав Центрально-Східної Європи, здійснивши

системні суспільні перетворення і досягнувши рівня стабільності, нагромадила досвід, який становив значний інтерес для багатьох держав перехідного періоду, зокрема для України. Основне становлення міждержавних відносин між Україною й Чеською Республікою відбувалося протягом п'яти років (в період з 1993 р. – по 1997 р.). Обидві держави, що внаслідок трансформаційних процесів здобули незалежність і стали повноправними суб'єктами міжнародного права, отримали можливість перенести традиційні українсько-чеські історичні зв'язки в площину взаємовигідного двостороннього співробітництва.

Ukraine in the foreign policy of the Czech Republic during the formation of bilateral interstate cooperation

Czechoslovak diplomacy regarded its relations with Ukraine, even already independent, in the light of the former Soviet Union. A new level of interstate Czech-Ukrainian relations start with 1993, when the Czech Republic entering the international arena as a sovereign state and begins to build a new conception of Czech foreign policy. Sovereign Czech Republic in its foreign policy regarded Ukraine within eastern policy, the basic principles of which were developed and presented in the Conception of Foreign Affairs of the Czech Republic on March 21, 1993. The result of successful diplomatic and political relations between Ukraine and the Czech Republic had a meeting the two Presidents Leonid Kuchma and Vaclav Havel April 3, 1995, during which signed a long-awaited agreement on friendship and cooperation between Ukraine and the Czech Republic. The first official visit of the President of the Czech Republic in Kyiv took place in July 1997, which was an important event in the history of international relations between Ukraine and the Czech Republic and was a good sign about the prospects for their future development.

Література:

Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (ГДА МЗС України). Основний Фонд №1. Посольство України в ЧР 1993 рік. Політичні питання. Справа № 110. // Концепція політики України щодо Чеської Республіки 1993 рік.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Матеріали бесід. Перебування українських урядових делегацій МЗС за кордоном (20.05.1993). Справа 6943. // Запис бесіди з завідуючим третім відділом МЗС ЧР Ю.Калашниковим 19.05.1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Посольство України в ЧР 1993 рік. Матеріали бесід. Перебування українських урядових делегацій МЗС за кордоном (04.06.1993). Справа 6944. // Запис бесіди з головою Чеської національної ради Міланом Угде 02.06.1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Посольство України в ЧР 1993 рік. Матеріали бесід. Перебування українських урядових делегацій МЗС за кордоном (16.06.1993). Справа 6944. // Запис бесіди Міністра закордонних справ України А.М.Зленка з Міністром закордонних справ Чехії Й.Зеленьцем 16.06.1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Посольство України у ФРН. Матеріали бесід. Перебування українських урядових делегацій МЗС за кордоном. Справа 6946. // Запис бесіди Президента України Л.М.Кравчука з Прем'єр-міністром Чехії В.Клаусом 23.10.1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Огляд преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних дипломатичних представництв. Справа № 6983. // Концепція закордонної політики ЧР, викладена Міністром закордонних справ ЧР Й.Зеленьцом на засіданні Парламенту ЧР 21.03.93.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Огляд преси та інші інформаційні матеріали отримані від Посольства України в ЧР. Справа 040. // Посольство України в ЧР 1993 рік.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Друге територіальне управління 1993 р. Огляд преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних дипломатичних представництв. Справа 6946. // Запис бесіди голови Комісії в закордонних справах Верховної Ради України Д.Павличка та Посла України в ЧР Р.Лубківського з головою «Громадянського руху» ЧР І.Дінстбіром 13.08.1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Друге територіальне управління 1993 р. Справа 7979. // Зустріч із керівництвом змішаної торгової палати «Схід». 12.08. 1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Бесіди послів 1993 р. Посольство України в ЧР 1993 р. Справа 6943. // Запис бесіди з директором Євроатлантичної секції МЗС ЧР І.Бушняком та з завідувачим міжнародно-правовим відділом МЗС ЧР М.Доуфеком 07.07.1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Бесіди послів 1993 р. Посольство України в ЧР 1993 р. Справа 6946. // Запис бесіди з Послом Чеської Республіки в Україні П.Машею 25.11.1993.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Друге територіальне управління. Загальний секретаріат. Записи бесід. Щоденники співробітників відділів і управлінь. Справа 7269. // Запис бесіди з Тимчасово Повіреном Чеської Республіки в Україні А.Мургашем.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Друге територіальне управління. Загальний секретаріат. Записи бесід. Щоденники співробітників відділів і управлінь. Справа 7269. // Запис бесіди з Послом Чеської Республіки в Україні П.Машею 21.07.1994.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід. Щоденники послів і постійних дипломатичних представництв в Україні. Справа 7274. // Запис бесіди радника Посольства України в ЧР В.М.Мороза із завідувачою міжнародно-економічним відділом МЗС ЧР М.Кашаловою 21.02.1994.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід, щоденники співробітників посольств і представництв України. Справа 7275. // Запис бесіди радника Посольства України в ЧР М.В.Куцкіра з начальником Управління Міністерства промисловості і торгівлі ЧР Я.Гроніком 05.04.1994.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід, щоденники співробітників посольств і представництв України. Справа 7277. // Запис бесіди радника Посольства України в ЧР М.В.Куцкіра з начальником Управління європейських структур МЗС ЧР Я.Пршівратським 21.11.1994.

ГДА МЗС України. Фонд №2. Міжнародні договори. Двосторонні угоди. Справа 659. // Договір про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою від 26.04.1995.

ГДА МЗС України. Фонд №2. Міжнародні договори. Двосторонні угоди. Справа 1600. // Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони ЧР про взаємне співробітництво від 02.04.1996.

ГДА МЗС України. Фонд №2. Міжнародні договори. Двосторонні угоди. Справа 1265. // Спільна заява Президентів України та Чеської Республіки від 02.07.1997.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України. Справа 7272. // Запис бесіди Р.Лубківського з керівником III-го територіального управління МЗС ЧР І.Калашниковим. 21.06.1994.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Матеріали бесід. Перебування українських урядових делегацій МЗС за кордоном (03.04.1995). Справа 7803. // До бесіди Президента України Л.Д.Кучми з Президентом ЧР Вацлавом Гавелом та головою Уряду ЧР Вацлавом Клаусом 02.04.1995.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Огляд преси та інші інформаційні матеріали, отримані з постійних представництв України за кордоном (квітень-червень 1995 р.). Справа 7777. // Посольство України в ЧР м. Прага 19.04.1995.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України. Справа 8568. // Запис бесіди Посла України в ЧР А.А.Озадовського з Головою Палати депутатів Парламенту Чеської Республіки М.Угде 15.12.1995.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників України. Справа 8568. // Запис бесіди Посла України в ЧР А.А.Озадовського з директором Департаменту політики безпеки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки Г.Файмоном 5.06.1996.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід, щоденники послів і постійних представників

України. Справа 8568. // Запис бесіди Посла України в ЧР А.А.Озадовського з директором Департаменту політичного аналізу і планування МЗС Чеської Республіки, радником Міністра закордонних справ ЧР Я.Вінклером 15.07.1996.

ГДА МЗС України. Основний Фонд №1. Записи бесід, щоденники Управління євроатлантичного співробітництва. Справа 8711. // Запис бесіди Посла України в ЧР А.А.Озадовського з Заступником Міністра закордонних справ Чеської Республіки Цірілом Свободою 31.07.1997.

Velvyslanectví Ukrajiny v České Republice. <http://czechia.mfa.gov.ua>